

ВИВЧЕННЯ ОДНОРІДНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ВИКЛИКІВ

Бабій Ірина Михайлівна

*кандидат філологічних наук, доцент, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
iryna.babiy@ukr.net*

Свистун Ніна Олександрівна

*кандидат філологічних наук, доцент, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
nina-s77@ukr.net*

У контексті сучасних освітніх викликів та європейських орієнтирів основною метою навчання української мови є забезпечення всебічної мовленнєвої компетенції. При цьому особливого значення набуває розгляд функціонування мовних одиниць на різних рівнях, зокрема на синтаксичному, адже курс «Сучасна українська літературна мова (синтаксис)» «завжди був і залишається зосередженням найсучасніших напрямів мовознавчих досліджень, середовищем вибору доцільних для їх здійснення методів і сферою застосування різних експериментальних методик» [2, с. 3].

У нашій праці зацентруємо увагу на вивченні однорідних членів речення в модульному циклі вивчення простого ускладненого речення. Для цього використовуємо різні можливості, в тому числі й онлайн (лекційні і практичні заняття в режимі відеоконференцій, виконання завдань і тестів у системі MOODLE, вправи в електронному варіанті, листування за допомогою електронної пошти, месенджера, організація групових чатів з актуальних проблем синтаксичної науки, презентації тощо).

Вважаємо, що на лекційних заняттях викладачеві варто окреслити проблему трактування однорідних членів речення у сучасному мовознавстві з історичним коментарем (погляди учених-лінгвістів), звернути увагу на складних та дискусійних питаннях аналізу тощо.

Однорідні члени речення – члени речення, що перебувають в однакових синтаксичних відношеннях з одним із членів речення і поєднуються між собою сурядним зв'язком [3, с. 155]. Студентам

потрібно наголосити, що однорідні члени мають такі особливості: займають позицію одного члена речення; поєднуються між собою сурядним зв'язком; здебільшого виражаються однаковими частинами мови; переважно виражають однотипні поняття. У реченні однорідні члени об'єднані в цілісний структурно-семантичний блок стосовно інших членів речення, що займає позицію одного члена речення, тому однорідні члени пов'язуються з іншими компонентами речення не окремо, а лише в структурно-семантичній єдності, в сурядному ряду.

Для оптимізації освітнього процесу нами створений електронний комплекс із дисципліни «Сучасна українська літературна мова (синтаксис)» у системі MOODLE, який найкраще послужить студентам для оволодіння матеріалом, у тому числі в умовах дистанційного навчання, оскільки в ньому міститься опис дисципліни, нормативна і робоча програми, глосарій термінів, лекції, плани практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи, схеми аналізу реченнєвих структур, перелік наукових праць для опрацювання, тестові завдання, запитання для самоконтролю, поточного контролю, завдання для підсумкового тестування тощо.

Для вивчення окремих тем розділу «Синтаксис» студенти повинні мати глибоку теоретичну базу, оволодіти необхідним терміним апаратом і вільно застосовувати набуті в процесі вивчення курсу знання та навички для виконання практичних завдань.

У навчальній роботі зі студентами апробовано посібник «Синтаксис сучасної української мови. Самостійна та індивідуальна робота. Словосполучення. Просте речення. Просте ускладнене речення» [1]. Вважаємо, що ця праця сприяє ефективному вивченню студентами синтаксичної будови мови й закріпленню знань студентів про словосполучення, головні і другорядні члени речення, просте ускладнене речення тощо.

Для вироблення умінь і навичок аналізу однорідних членів у реченнєвих структурах пропонуємо студентам різні вправи і завдання для виконання. Наведемо зразки завдань із теми «Однорідні члени речення»:

Завдання 1. У пропонованих реченнях підкресліть однорідні члени речення. Укажіть їх синтаксичну роль та морфологічне вираження. Поясніть пунктуацію.

1. Я світ любив, і линко, і синьо,
Й струнно день мій сявав кожен.
2. В часи страждань, болінь, жалю
Я повен першої молитви.

М. Вінграновський

3. Весь вік спішив і метушився –
Попав у пекло, в рай спізвився.
4. В них відіб'ється простір без меж,
Тиха вулиця й синє поле.

В. Симоненко

Завдання 2. Визначте, які означення є однорідними, а які – неоднорідними, та поясніть розділові знаки.

1. Погідне блакитне небо дихало на землю теплом (М. Коцюбинський).
2. Ясне весняне раде сонце малу кімнату рясно освітило (Леся Українка).
3. Старезний, густий, предковічний ліс на Волині (Леся Українка).
4. Стояли довгі літні присмерки (З. Тулуб).
5. Високо серед неба стояв ясний, блискучий, повний місяць (І. Нечуй-Левицький).

На наш погляд, тестування є ефективною формою контролю, яка активно застосовується у вищих навчальних закладах. Наведемо зразки тестів, які виконують студенти:

Тест 1. У котрому рядку є речення з однорідними підметами?

- а) Кругом хати росли куці бузку та густі вишині (І. Нечуй-Левицький).
- б) У кожного дерева свої незгоди, свої скарги, свої радощі й буяння (І. Цюпа).
- в) Тут живуть поруч велетенські бронзові осики і темнокорі крихкі куці чорниці (І. Цюпа).
- г) Розлилися три ставки, у один з'єдналися (М. Стельмах).

Тест 2. У котрому рядку є речення з однорідними додатками?

- а) За мить було затоплено луки, ліси, поля... (О. Довженко).
- б) А краплі все грають сумні і веселі, ліниві і жваві (М. Коцюбинський).

в) *Це тільки степ їхній щовесни оновлюється, навіть після чорної бурі яскраво зацвітає дикими тюльпанами, розливається аж за обрії океаном краси (О. Гончар).*

г) *Яблуні, верби, клуня, горшки на тину, старий в'яз – всі речі стали незнайомими... (О. Довженко).*

У навчально-методичному комплексі розміщено також запитання для самоконтролю, продіагностувавши за якими свої знання, студенти зможуть оцінити рівень підготовки до іспитів.

Отже, синтаксис є одним із найважливіших розділів курсу сучасної української мови. В умовах освітніх викликів вагомого значення набувають компетенції, які інтегрують різні види роботи з навчання дисципліни, стимулюють студентів до ґрунтовного опрацювання матеріалів, формування новітніх умінь і навичок, підвищення рівня професійної компетентності у вивченні дисциплін мовного циклу.

Список використаних джерел

1. Бабій І. М., Свистун Н. О. Синтаксис сучасної української літературної мови: самостійна та індивідуальна робота. Словосполучення. Просте речення. Просте ускладнене речення. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. 192 с.
2. Кадомцева Л. О. Українська мова. Синтаксис простого речення. Київ : Вища школа, 1985. 128 с.
3. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. 406 с.

ЖАНР РОМАНУ ВИХОВАННЯ У ТВОРЧОСТІ УЛАСА САМЧУКА

Бородіца Світлана Василівна

*кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики української та світової літератури, Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, boroditsa_s@ukr.net*

Епічні жанри розвиваються через активну взаємодію і синтез різних жанрових форм. Українські письменники часто зверталися до популярного у світовій літературі XVIII-XIX ст. жанрового інваріанту